

Aleš Šteger
ODPUSTI

Najmanjši človek doseže odpuščanje in usmiljenje,
mogočni pa bodo strogo preiskani.

Mdr 6,6

Bralka, bralec!

Vse v tej knjigi je povsem izmišljeno. Morebitne podobnosti z živimi osebami in dogodki so tiste vrste naključja, ki so neizbežno orodje literature. Resničen je samo Maribor.

Dramatis personae

(po zaporedju nastopanja)

Adam Bely, nekdanji dramaturg in vodja scientologov
Rosa Portero, Belyjeva zaveznica, radijska novinarka
Samo Gram alias gospod G., gostilničar, nekdanji carinik
in sodelavec tajnih služb

Tone, natakár

Tine Mesarič alias Tine Mes, predsednik uprave MES d.d.

Tajnica Tineta Mesariča

Stara beračica s smrtjo v ustih

Ivan Dorfler, šef Offa in dekan na Univerzi v Mariboru

Laszlo Farkas, državni tožilec, član kulta Dvojčkov

Pavel Don Kovač, šef EPK, nekdanji režiser

Miran Voda, mariborski župan

Madžar, član kulta Dvojčkov, Rosin ljubimec in ugrabitelj

Aleš Šteger, vodja Terminala 12 pri EPK

Anastasia Grin, direktorica teatra in nekdanje Belyjevo
dekle

Maister, znan mariborski odvetnik

Dama z broško, klasična mariborska meščanka

Magda Ornik, direktorica pogrebnega podjetja

Maus, policijski inšpektor, nekdanji Vodov sošolec in nje-
gov največji nasprotnik

Gros, pomočnik policijskega inšpektorja Mause

Električar v striptiz baru Blue Night

Sestra Magda, redovnica na sedežu mariborske nadškofije

Pesnik brez imena, nekdanji broker na tržaški borzi

Oče Metod Kirilov, glavni ekonom mariborske nadškofije

Razkuževalca in odstranjevalca mestnih golobov

Trije pijani klovni

Franci in Lojs, delavca Mariborskih javnih služb

Dolores, tajnica direktorice SNG Maribor

Gubec, raziskovalni novinar, lastnik novičarske agencije
Hostese v Mariborskem gledališču
Ameriški in angleški vojaški ataše
Natakar v gledališkem baru
Janez Maher, mariborski poslovnež
Nana Numen, vedeževalka
Črna svinja, ki čivka

Vsi citati iz predstave *Vojna in mir* so iz gledališke adaptacije istoimenskega Tolstojevega romana avtorja Darka Lukića.

Novi svet gospoda G.

Nekateri, nam neznani, odpuščajo, da bi pomagali drugim. Večina nas odpušča, da bi pomagali sebi. Obstajajo pa nenavadni posamezniki, ki odpuščajo v prepričanju, da s tem rešujejo svet. Od kod jim ta vera? Kdo jim dodeli njihovo edinstveno vlogo? Kdo jim prišepetava njihove misli? In to tako nevarne misli, ki se oglasijo zmeraj na nekem točno določenem kraju in ob točno določenem času? Ne vemo? Je sploh važno? Bi karkoli spremenilo? Niso edino, kar šteje, gosto tkanje brokatnega odrskega zastora, teža megle, ki se spušča skozi mrak, vlaga in mraz? Tišina. Tema. Zastor se dvigne, in vse, kar lahko razpoznamo, je moški. Potuhnjen je za dvignjen ovratnik zimskega plašča, dlani v žepih, na desnem zapestju binglja črna aktovka. Rahlo ga zanaša. Pločnik je nepočiščen, moški poskuša loviti ozko gaz. Za las bi skoraj padel. Za njim zanemarjene fasade v jugendstilu, skozi blede ulične luči prši dež, ki prehaja v sneg. Redki mimoidoči, mrak jih izpljune molče, da bi jih v naslednjem hipu enako molčeče spet pogoltnil. Moškemu je ves čas tik za petami ženska silhueta. Naproti jima prihaja neka podoba, videti je kot hudič. No, to tudi je hudič. Kak meter pred moškim se opoteče. Ledene plošče, ozka gaz in manjkajoča vsebina steklenice, ki jo nosi v svoji parkljasti roki, naredijo svoje. Podplati zaplavajo visoko v meglo, za hip se pokažejo mokre hlačnice kavbojk, ki jih hudič nosi oblečene pod svojim kostumom. Veriga zacinglja ob robniku pločnika, steklenica se odkotali po umazanem snegu. Hudič topo telebne. Preklinjanje.

Cerkveni zvonik odbije deset. Moški sliši žensko, ki stopa za njim, reči: der arme Teufel. Iz ledene megle medlo

zasije napis NOVI SVET. Čudno, kako zelo lahko ob takih večerih preseneti majhen neonski napis! Kot da gre za epohalno odkritje, čeprav je restavracija v isti vogal uličic stisnjena že dobrih trideset let. Moški se obrne in namigne ženski za sabo. Prispela sta.

Vzmet počasi zapre vrata za prišlekoma.

Po vseh teh letih se ni nič spremenilo, reče v nemščini potihoma moški.

Silhueta za njim odkrije kapuco svojega plašča. Njeni dolgi, črni, kodrasti lasje v trenutku zanihajo ves prostor.

Gut so, odvrne ženska hrapavo, se razgleduje po gostišču.

12
13

Leseni stebrički, ribiške mreže s koralami in školjkami, lestenci v obliki sidra, prašne vrše, stenska ura z morsko nimfo na nihalu, s pastelnimi barvami naslikan morski sončni zahod na zidu. Nikjer nikogar. Iz kuhinje je slišati cvrenje. Težek zrak z vonjem po ribah in olju. Na lesenem šanku je nalepljen plakat, rdeč križ na črni podlagi, pod njim piše IN MIR. Del plakata je prelepljen z drugim plakatom, s katerega se smehlja četvero veselih mornarjev, ki najavljajo nastop dalmatinske klape.

Kuhinja je že zaprta! obvisi v poltenem zraku. Natakar izgine skozi nihajna vrata. Pred njim dve kristalni kupi, polni sladoleda in smetane, dva leteča krožnika, ki natakarka vlečeta za roke skozi prostor. Restavracija je brez gostov. Le v oddaljenem kotu starejši par. Kristalni kupi

pristaneta na mizi pred njima. Ženska dvigne žlico, jo zarine v smetano, moški prešteva denar, ga položi na mizo.

Žal mi je, zapiramo! ponovi natak, ne da bi se ozrl.

Šefa iščeva, gospoda Grama, reče moški v zimskem plašču.

Natakar pokaže na tri nizke lesene stopnice, ki vodijo v separe. Črnolaska pogleda moškega, ki prednjo podrži svojo črno aktovko in stopi prvi. Škripanje stopnic.

Dober večer, reče moški.

Samo Gram oziroma gospod G., kot radi kličejo lastnika restavracije Novi svet, sedi sam za veliko mizo, se sklajna nad časopis. Sivi naočniki na konici nosu, izpod njih zre par košatih belih obrvi. Čelo mu rosijo potne kapljice. Gram je očitno tiste sorte človek, ki mu je nenehno vroče, in nizko nad mizo spuščena stropna svetilka ta vtis le še poudarja. Gramova navzočnost navdaja okolico z nenavadno vsiljivostjo. Okrog njega se kljub letom, prebitim v ribji restavraciji, ne širi polteni ribji vonj, marveč gospod G. nedvomno zaudarja po – svinjah. In čim bolj se poti, tem bolj smrdi.

Dober večer, vidno utrujeno odzdravi Gram in premeri oba prišleka. Želite?

Najbrž se me ne spominjate, odvrne moški. Ime mi je Adam Bely, tole je moja kolegica Rosa Portero.

Gram vstane, seže obema v roke. Skupaj sedejo za mizo, pogrnjeno s časopisom.

Mariborčan sem, čeprav že šestnajst let ne živim tukaj. Svojčas sem bil vaš reden gost. Delam kot novinar za avstrijski nacionalni radio. No, v resnici sem pomočnik, moja sodelavka tukaj bi rada naredila portret mesta. Zdaj ko je Maribor Evropska prestolnica kulture, je to za Avstrijce zanimiva tema. Mislila sva, da bi bilo najbolje začeti na takem kraju, ki je v mestu znan in ki lahko služi kot izhodiščna točka za prispevek. Gostilne hranijo zgodovino mesta in vaša je zagotovo znana tudi nekaterim avstrijskim poslušalcem.

Seveda, seveda, zamomlja Gram. Ste lačni, boste kaj pojedli, popili? Kozarec vina? Tone! zakliče Gram, ne da bi počakal na odgovor.

14
15

Hvala vam, nadvse prijazno, a nisva lačna, odvrne Bely.

V tistem vstopi Tone z večerjo in jedilnim priborom za eno osebo.

Morata mi oprostiti, ves dan sem na nogah, pa še nisem jedel. Prosim, s čim vaju lahko pogostimo? Seveda, vse je na račun hiše, doda Gram.

Tone z dlanjo pomete po časopisnem papirju na mizi in pred Grama postavi krožnik.

Res hvala, nisva lačna, zame samo mineralno vodo, reče Bely.

Vi pa niste Mariborčan, če pijete samo vodo, čeprav bi po govorici mislil, da ste, odvrne Gram. Ne veste, da je slatina slaba za zobe? Pa vi, milostljiva? mehko pogleda Rosa Portero, ki si je medtem slekla črni krzneni plašč in obsedela v temnordeči obleki, po kateri se vzpenja vzorec temnih orhidej.

Ein viertel Weisswein, Riesling, bitte, naroči Rosa Portero z nepričakovano hrapavim, že skoraj moškim glasom.

Veste, gospa Portero ne govori slovensko, le par besed, a veliko razume, pojasni Bely.

Seveda, seveda, odvrne nad glasom vidno začudeni Gram, si zatlači servieto za razprto srajco, izza katere bujno ženejo posivele dlačice na zajetnih prsih.

Prosim, ne dajte se motiti. Dober tek! pristavi Bely in pogleda spremljevalko.

Guten Appetit, pristavi s svojim globokim glasom Rosa Portero.

Na Gramovem krožniku leži na žaru pečena hobotnica. Njeni kraki visijo čez rob krožnika. Pečeni krompirčki ležijo okrog mehkužčevega telesa, polovica limone.

Obožujem hobotnice, pa vi? reče Gram in nadaljuje, ne da bi počakal na Belyjev odgovor. Veste, da imajo tri srca? Tri! teatralno zakliče Gram in dvigne konico noža v zrak kot kak vitez svoje kopje pred dvobojem. Veste, da so izjemno spretni? Tudi veliki primerki, kot je tale, se zvlečejo skozi odprtino, majhno kot moj palec.

Gram dvigne desno dlan, v kateri drži vilice, in iztegne palec v smeri Rose Portero.

In inteligentne so, pa še kako! reče Gram.

Tone prinese mineralno vodo in dva kozarca vina, belega in rdečega.

Rabite še kaj, šef? Če ne ...

Že v redu, ti kar zaključi, bom jaz zaprl, reče Gram in dá natakarku z nožem znak, da lahko odide.

Torej, kje sem ostal, saj res, pri inteligenci hobotnic. Kaj mislite, da smo ljudje inteligentni zaradi naših možganov? Kje pa! Mi vsi mislimo, da razmišljamo z možgani. Hobotnica je živ dokaz, da ni tako. Hobotnica ima čisto majhne možgane, pa je inteligentna kot hudič. Pa veste, zakaj? Ker ima inteligentno telo. Celo njeno telo je inteligentno, ne pa le njeni drobni možgani. Ljudje pa imamo oprane možgane in slepo verjamemo znanosti, ki nam itak večino zadev prikriva ali prikazuje v izkrivljeni luči.

Gram si otre pot s čela in se vidno vznemirjen nasloni nazaj na naslonjalo stola, da lahko zaškripa.

To je nadvse zanimivo razmišljanje, z mirnim glasom reče Bely in srkne iz kozarca z mineralno vodo.

Glejte, človek je ustvaril računalnik, nadaljuje Gram. A namesto da bi razumeli računalnik kot hudo poenostavljen približek človekovega delovanja, dojemamo računalnik kot model za človeka. Ko razmišljamo o človekovih

možganih, si jih predstavljamo, kot da so neke vrste trdi disk. Narobe, vse narobe! zavpije Gram in odloži nož in vilice, ki jih je še pred hipom nastavljal na enega od kakov pečene hobotnice. Kruh ni bil pred moko, razumete? Resnica je: nič ni hranjeno v možganih. Nič! Možgani so le pretvornik, transformator, stikalo, tok teče, tok ne teče, to je vse. Ne verjamete? Poglejte hobotnico, ona vam bo vse povedala.

Vsi trije se zazrejo v krožnik. Za hip je moč slišati tikkanje stenske ure iz sosednjega prostora.

Gram ponovno vzame v roke jedilni pribor, nadaljuje s šepetajočim, skoraj zarotniškim glasom.

Še ena stvar je, kjer nas lahko hobotnica pouči o tem, kako stvari v resnici stojijo. Razlog za naravno smrt hobotnic je zmeraj fuk. Hobotnice ne umrejo zaradi starosti. Ali jih kdo ubije ali pa umrejo same zavoljo razmnoževanja. Moški itak umrejo par mesecev po oploditvi, ženske pa, meine liebe Dame – Portenjo, kajneda? –, ženske hobotnice pa se do smrti izstradajo, medtem ko čuvajo svoja jajčeca.

Gram končno zareže po sredi hobotnice. Velik kos sočnega mesa na vrhu vilic odroma v usta. Gram zadovoljno žveči, kima predse. Oba gosta molčita. Gram si neženirano ogleduje lepe lase Rose Portero. Zapeljivo se nasmehne v njeno temnorjavo levo oko, da se lahko, sramežljivo zapre in nemudoma spet odpre, medtem je njeno desno oko ves čas zakrito s slapom njenih gostih črnih kodrov. Gram ji pomežikne in odpije malo vina. Rosa se prijazno smehlja. Na rokah ima še vedno tanke usnjene rokavice.

Z levo rokavico se oklene svojega kozarca rizlinga, ga dvigne in ga – hop – spiše na dušek v dveh neskončno dolgih, nenasitnih požirkih.

Adam Bely potegne iz gumbnice svojega suknjiča nalivno pero in ga prične prekladati po časopisnem papirju.

Rosa odloži kozarec. Rdeči polmesec njene šminke se je zagrizel v rob stekla. Z orokavičeno dlanjo si otipa kotičke ustnic in vrže lase z lica.

Se Gramu le dozdeva ali pa se vanj res srepeče zazre zeleno stekleno oko? Zdi se mu, da bo vsak hip planilo po njem kakor kača in ga pogoltnilo. Zdi se mu, da lahko pade v to zeleno oko globoko, globoko, tako globoko, da ne bo poti nazaj, na površje, nad gladino. Bely dvigne nalivnik, tik-tak dela ura v sosednjem prostoru, tik-tak niha nalivnik. In tam je oko, ki je obenem usta, v ustih steklen glas. Naj bo gospod G. še tako pogumen fantič, ki teče bos po polju v neznano smer proč od doma – pobega ni. Ostra bolečina našpikanih podplatov, rahla vrtoglavica strahu in presenečenja nad samim sabo.

Gramu se zaleti. Prične kašljati. Bely se nagne naprej, ga močno udari po hrbtu. Grižljaj hobotnice zleti iz ust nazaj na krožnik. Sprime se z obema deloma prerezane hobotnice. Kraki se ob tem zganejo, zvijejo se okrog roba krožnika. Hobotnica na krožniku naenkrat spet oživi. Lovke zadrhtijo, se zganejo, v naslednjem hipu šine hobotnica pod mizo. Na krožniku ostane le par krompirčkov in na časopisnem papirju vlažno vijugasta sled prisreskov.

Saj to ni mogoče! To je še zadnja Gramova misel, medtem ko že pada globoko in globlje. Ta misel je poslednji krušljivi kamenček, ki se ga oklepa med padanjem skozi zeleno steklovino. Medtem že vsa pokrajina nezadržno pada vse globlje v zeleno, tik-tak, so travniki vedno bolj svetli, se obračajo kozolci in drevesa in vršaci zelenih gora v daljavi. Ne, zdaj ni več poti nazaj, ni več doma. Zdaj ni več mogoče strmeti v travo, ki gomazi in se premika v vetru. Kot da je živa, kot da raste vsepovsod naokrog in Grama ovija in potaplja vse globlje, brez možnosti rešitve.

Poslušaj moja navodila, in vse bo v redu, reče Bely, odmakne z mize krožnik, kozarce in pribor.

Rosa se skloni tik pred Gramov obraz in dvakrat tleskne z jezikom.

V globoki hipnozi je, reče Bely, nobene možnosti ni, da bi lagal. Vseeno ga bom priključil na e-meter, reče Bely.

Rosa prikima.

Bely iz črne aktovke povleče kovinsko škatlico v usnjem etuiju. Na škatlici je par gumbov in merilec. Bely priklopi dve žici s kovinskima valjema na koncu, ju da Gramu v roki.

Močno stisni, ukaže Bely.

Gram uboga, strmi odsotno predse, stiska kovinska valja.

Snemaj, reče Bely.

Rosa iz krznenega plašča privleče diktafon, vklopi.

Bely se skloni, šepetaje zastavi Gramu vprašanje.

Kdo si?

Samo Gram, odgovori gospod G.

Kaj si po poklicu?

Carinik sem.

Kdo si še?

Imel sem številna imena, glede na potrebe, prava in lažna.

Za koga delaš?

Zase. Danes samo še zase.

Za koga si delal v preteklosti?

Za carino, hkrati pa še za jugoslovansko Službo državne varnosti, še kasneje za Sovo.

Bely med odgovori opazuje kazalec na e-metru, ki ves čas lepo plava po sredi označenega polja.

Vidim, da ne lažeš, reče Bely.

Rosa Portero vstane in izgine v prvi, večji prostor.

Ne lažem, reče Gram.

Česa se spomniš ob besedi laž?

Svojega mucka. Nekega dne je izginil. Iskal sem ga vsepovsod, okrog kmetije, na kateri smo živeli, po poljih, celo po bližnjih hribih. Neutolažljivo sem jokal in mama mi je obljubila, da se bo vrnil. Nemudoma sem vedel, da laže.

Česa se najprej spomniš ob besedi sreča? vpraša Bely.

Spomnim se. Kolin na meji.

Kaj je bilo tam?

Tedaj sem bil mlad carinik. Bilo je na Koroškem, na meji med tedanjo Jugoslavijo in Avstrijo. Ves dan sem hodil po gozdu, veliko sem zaslužil, veliko je bilo zajebancije. Tedaj tega nisem vedel, a če danes pogledam nazaj, vem, da sem bil srečen.

Povej mi en primer, ko ti je bilo lepo.

En kmet je imel hišo točno na meji. Meja je šla skozi njegovo kuhinjo. Razumeta, v bistvu bi potreboval potni list, da bi šel iz kuhinje, ki je ležala v Jugoslaviji, na drugo stran železne zavese srat, saj je imel WC v Avstriji. No, kmet je hotel imeti koline. Koline v prepovedani obmejni coni! Nas, carinike, je prosil, da mu na črno pripeljemo mesarja. In smo mu ga pripeljali. Par ur kasneje pa smo mu pripeljali še avstrijske carinike. Ko je bila svinja odrta in razkosana, smo se skupaj z Avstrijci pojavili in mu pošteno nagnali strah v kosti. Pa ne le zaradi kolin na črno.

Neprimerno huje: zaradi poskusa pomoči pri ilegalnem prečkanju meje mesarju. Za to si se tedaj usedel tudi za dvajset let. Kmet je tako prosjačil, da je na koncu od strahu padel na kolena in se poscal v hlače. Mater, z Avstrijci smo se narezali kot nori. Kmetu pa ni bilo do zafrkancije. Je kar lepo klečal v svoji scalini in prosil dalje. Na koncu smo si razdelili vsak pol svinje v zameno, da ga ne ovadimo. Pustili smo mu pa svinjsko glavo. Je ležala točno na meji in se ni imelo smisla prerekati, ali je jugoslovanska ali avstrijska.

To te je osrečevalo?

Pa še kako. Pa še obogatel sem, no, vsaj dovolj sem si nabral, da sem si lahko po desetih letih carine kupil to restavracijo.

Na kaj najprej pomisliš, če pomisliš na nekaj žalostnega? vpraša Bely in se stegne, da bi videl, kaj počne Rosa. Medtem izza bara po prazni restavraciji odzvanja žvenket kozarcev.

Na nogomet.

Mislim, kar te je osebno prizadelo?

Mama me je tepla, ker sem domov prinesel kosti, bojda so bile človeške. Na Pobrežju, kjer sem odraščal, so štrlele vsepovsod iz zemlje. Otroci smo jih pulili ven in z njimi igrali hokej na travi. Domov pa jih nisem smel prinesiti. Še zdaj se spomnim, kako me je položila čez koleno in kako je ob udarcih hreščala kost, s katero me je tepla.

To je najbolj žalostno, kar se ti je pripetilo v življenju?

Ne vem.

Kako ne veš?

Je nekaj še bolj žalostnega. A ne vem, če se je pripetilo meni kot meni v tem življenju.

Komu pa?

Pripetilo se je moji mami. Slišim, kako kriči. Vse okrog mene se stiska, me duši. Čutim, kako se nekaj mesnatega zaletava v mojo glavico.

Kje si?

V svoji mami sem, nisem se še rodil.

Je to tvoj oče?

Ne.

Kaj je bilo kasneje s tem moškim?

Ne vem, nikoli nisem izvedel, kdo je bil.

Kako nisi?

Nisem. Še sreča, če bi, bi ga moral ubiti.

Kdo si?

Samo, Samo Gram. V šoli so me sošolci zajebavali, da sem Gramček. Kasneje sem jim vsem pokazal, kdo sem.

Kdo si bil pred tem?

Zeleno svetlobo vidim. Travniki me slepijo. Zgoreli bodo, ne vidiš?

Ponavljam vprašanje: Kdo si bil, preden si se rodil kot Samo Gram?

Mnogi.

Na primer?

Bil sem splavar, tukaj, na Dravi. Reka, njen tok, moje življenje. To so krasna leta, a tega ne vem. Preveč pogrešam svojo družino, štiri sinove in ženo. Radi se imamo.

$\frac{24}{25}$

Še, reče Bely.

Voham vlažno temo. Krvav kašelj mi razjeda pljuča in nosnice. Majhno svetilko vidim brleti malo naprej v rovu, kjer delam kot rudar živega srebra. Včeraj je v sosednjem rovu zasulo tri knape. Med delom mi pred oči hodijo zmalíčena trupla, ki sem jih pomagal znositi ven na prosto. Kako hladna so bila, čeprav smo jih hitro odkopali.

Nadaljuj.

Bil sem tudi nuna v samostanu. To je bilo še pred prvo svetovno vojno.

V samostanu?

Zdravila sem gobavce na Bavarskem.

Gram se zahihita.

Bely pogleda na merilec na napravi, igla plava po sredini.

Zakaj se smejiš?

Bila sem lezbijka, a k sreči ni tega nikoli izvedel nihče razen Ane.

Ana?

To je bila druga sestra benediktinka, moja ljubica.

Česa te je res strah?

Kalvarije.

V sosednji sobi zaropotajo steklenice, Rosa zabriše eno ob tla, da se razleti. Z drugo v roki prihaja nazaj k Belyju, jo postavi na mizo, Jack Daniels. Bely jo strogo pogleda, a ne neha izpraševanja gospoda G.

Kakšne Kalvarije? nadaljuje Bely.

Kalvarije.

Misliš Kristusove?